

गुर्भाकोट नगर स्वास्थ्य तथा सरसफाई नीति-२०७५

कार्यपालिकाबाट स्वीकृत मिति २०७५/७/२८ गते

१. पृष्ठभूमि

स्वास्थ्य क्षेत्रमा भएको प्रगतिहरूलाई विकासका प्रमुख सूचकांकहरूको रूपमा लिइन्छ। विगतका दशकमा गरिबी र द्वन्द्वका बाबजुद पनि नेपालले स्वास्थ्य क्षेत्रमा उल्लेखनीय सफलता हासिल गरेको छ। नेपालको संविधानले स्वास्थ्यलाई जनताको हकको रूपमा स्थापित गरिसकेको सन्धर्भमा संक्रामक रोगहरू नियन्त्रणमा प्राप्त उपलब्धिहरूलाई कायम राख्नु, नवजात शिशु तथा मृत्युदरलाई बाँछित तहसम्म घटाउनु, बढ्दै गएको नसर्ने रोगको प्रकोप नियन्त्रण गर्नु र कुनै पनि बेला हुनसक्ने स्वास्थ्य समन्धी विपत ब्यबस्थापन तत्काल गर्न, जेष्ठ नागरिक, शारीरिक र मानसिक अपाङ्गता भएका, एकल महिला, खास गरि गरिव, सीमान्तकृत र जोखिममा रहेका समुदायलाई गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउनु स्थानीय सरकारको दायित्व हो। जनउत्तरदायी एव कुशल ब्यबस्थापनका माध्यमबाट आवश्यक सबै स्रोत र साधनको अधिकतम् परिचालन गरी प्राप्त भएका उपलब्धिहरूको रक्षा गर्दै स्वास्थ्य क्षेत्रमा बिद्यमान तथा नयाँ चुनौतीहरूलाई सही ढंगले सम्बोधन गरेर नागरिकको स्वास्थ्य प्रवर्द्धन, संरक्षण, सुधार र पुनस्थापन गर्न राष्ट्रिय स्वास्थ्य नीति २०७१ को भावना अनुसार गुर्भाकोट नगरपालिकाको स्वास्थ्य नीति तयार गरेको छ।

२. बिद्यमान स्थिति (राष्ट्रिय स्तर)

बिगत साठी बर्षको संगठनिक प्रयासले स्वास्थ्य क्षेत्रमा उल्लेखनीय उपलब्धिहरू हासिल भएका छन्। शहर केन्द्रित र उपचारात्मक सेवामा मात्र संलग्न देखिए पनि सरकारी र गैर सरकारी क्षेत्रमा गरि आँखा, क्यान्सर, मुटु, मिर्गौला, स्नायु, हाडजोर्नी र प्लास्टिक सर्जरी समन्धी बिशिष्ट उपचार गर्न केहि संस्थाहरू स्थापित भएका छन्। रोग निदान केन्द्र तथा प्रयोगशाला सुदृढ तथा विस्तार भएका छन्। बिगत दशकहरूमा मुलुकको मुख्य समस्याको रूपमा रही आएका औलो, क्षयरोग, झाडापखाला, स्वासप्रस्वास, टाइफाइड, दादुरा, लहरेखोकी, भ्यागुतेरोग, धनुष्टडकार, हात्तीपाईले, कालाजार, ट्रकोमा, एचआइभि/एड्स जस्ता संक्रामक रोगहरू नियन्त्रणमा छन् र रोग भार घट्दो क्रममा छ। नेपालबाट बिफर उन्मुलन र पोलियो शुन्य अबस्थामा आइपुगेको छ। कुष्ठरोग निवारणको अबस्थामा रहेको छ। धनुष्टगकार निवारण भइसकेको र ट्रकोमा निवारण हुने अवस्थामा छ। हात्तीपाईलेरोग निवारण अभियान संचालन भइरहेको छ।

स्वास्थ्यका लागि मानव संसाधन उत्पादन, स्वास्थ्य सेवा, आपूर्ति गरिने औषधि र सम्पादन गरिने अनुसन्धानको गुणस्तरीयता सुनिश्चितताका लागि नियमन गर्ने बिभिन्न निकायहरू मेडिकल काउन्सिल, नर्सिङ काउन्सिल, फार्मेसी काउन्सिल, स्वास्थ्य ब्यबसायी परिषद, आयुर्बेद चिकित्सा परिषद, राष्ट्रिय स्वास्थ्य परिषद स्थापना भई कार्यरत रहेको अवस्था छ। स्वास्थ्य समन्धी अन्तराष्ट्रिय संघ/संस्था र दातृ निकाय एवं अन्य राष्ट्रहरूसंगको सहकार्य र साझेदारी विकास भएको छ। स्वास्थ्य समन्धी जनचेतना अभिवृद्धि भएको छ। शिक्षा, संचार, यातायात, कृषि तथा खाधन्न आपूर्तिमा भएको सापेक्षीत विकासले स्वास्थ्य बिकासमा सघाउ पुर्याएको छ।

यी सबैको परिणामस्वरूप स्वास्थ्य क्षेत्रमा उल्लेखनीय प्रगति भएको तथ्य निम्न सूचकाङ्कहरूले प्रष्ट गर्दछन्:

सी.न	बिषय	बि.स.२००७	बि.स.२००८	बि.स.२०६८ (सन् २०११)	गुर्भाकोट नपा स्तर २०७४/७५
१	शिशु मृत्यु दर (प्रति एक हजार जीवित जन्म)	२२०	१०७	४६	२
२	मार्त मृत्यु दर (पार्टी एक लाख जीवित जन्म)	१८००	८५०	१७०	१
३	औशत आयु वर्ष	३२	५३	६८.८	६७
४	५ वर्षमुनिका बच्चाहरूको मृत्यु दर (प्रति एक हजार)	२८०	१९७	५४	३३
५	कुल प्रजनन दर	७	५.८	२.६	२.१
६	पूर्ण खोप पाउने बच्चाहरूको प्रतिशत	-	-	८७	८७

३. समस्याहरू तथा चुनौतिहरू

स्वास्थ्य क्षेत्रले कतिपय उल्लेखनीय सफलता हासिल गरिसकेको र मुलुक सकारात्मक बाटोमा अग्रसर भइरहेको भएता पनि सम्बोधन गरिनु पर्ने समस्याहरू र चुनौतिहरू आझै थुप्रै छन् | केहि प्रमुख समस्या र चुनौतिहरू निम्नानुसार छन्:

प्रमुख समस्याहरू:

- क. संबिधानको भावना अनुसार सबै क्षेत्र, तह, तप्का, वर्ग तथा समुदायका नागरिकका लागि स्वास्थ्यसेवाको सर्बसुलभ पहुच पुर्याउन सकिएको छैन|
- ख. राज्यको निरन्तर प्रयास रहदारहदै ५ वर्षमुनिका करिब आधा बालबालिका र प्रजनन उमेरका महिलाहरूमा न्यून पोषण ब्याप्त छ भने शहरी क्षेत्रमा मोटोपन बढ्दो अवस्थामा छ|
- ग. जलवायु परिवर्तन, बढ्दो खाद्य असुरक्षा तथा प्राकृतिक बिपदले सिर्जना हुने मानबिय स्वास्थ्य समस्या बढ्दो छ|
- घ. क्यान्सर, उच्चरक्तचाप लगायत मुटुका रोगहरू, मधुमेह, मिगौला, कलेजो र फोक्सोका रोग मानसिक रोग, दन्त रोग जस्ता नसर्ने प्रकृतिका रोगहरूको प्रकोप बढ्दो छ| त्यसैगरी, सडक दुर्घटना र चोटपटकबाट हुने मृत्युको संख्या दिन प्रतिदिन बढ्दो छ|
- ङ. शहरी क्षेत्रमा प्राथमिक स्वास्थ्य सेवा कार्यक्रम, जेष्ठ नागरिकको स्वास्थ्य,मानसिक स्वास्थ्य बंशानुगत तथा जन्मजात रोगहरूको सम्बोधन, वातावरणीय स्वास्थ्य, ब्यबसायजन्य स्वास्थ्य, युवा, किशोरकिशोरीहरूको यौन तथा प्रजनन स्वास्थ्य बिध्यालय जाने उमेर भएका बालबालिकाहरूको स्वास्थ्य प्रबर्द्धन आदिमा राज्यले पर्याप्त प्रथामिकता दिन सकेको छैन|
- च. गुणस्तरिय औषधिमा जनताको पहुच, औषधिको समुचित प्रयोग, अत्यावश्यक औषधि र उपकरणको राष्ट्रिय उत्पादन र वितरण प्रभावकारी र जनमुखी बनाउन सकिएको छैन |
- छ. बिध्यमान प्रयोगशाला सेवा र औषधि उपकरण आदिको मापदण्ड अनुसारको गुणस्तरयुक्त आपूर्ति हुन सकेको छैन|
- ज. स्वास्थ्यकर्मी र कर्मचारीहरूको सरुवा, स्वास्थ्य संस्थामा स्वास्थ्यकर्मीहरूको निरन्तर उपस्थिति, स्वास्थ्यकर्मीहरूको सुरक्षा आदिमा देखिएका जटिलताहरूलाई योजनाबद्ध रुपमा सम्बोधन गर्न सकिएको छैन|

प्रमुख चुनौतिहरु:

- क. स्वास्थ्यसेवा लाई गुणस्तरिय र प्रभावकारी ढंगले प्रवाह गर्न आवश्यक दोहोरो प्रेषण प्रणालीको उपयुक्त कार्यान्वयन गर्नु पर्ने ।
 - ख. अति संक्रामक रोग जस्तै बर्डफ्लु, स्वाईनफ्लु, मौसमीफ्लु वा नया देखापर्नसक्ने रोगहरुको तत्काल ब्याबस्थापन, समय-समयम देखा पर्ने माहामारीको ब्यबस्थापन र भूकम्प लगायत प्राकृतिक प्रोकोपबाट हुने संभावित मानबिय क्षति न्यूनीकरणका लागि पूर्व तयारि तथा अस्पताल र स्वस्थ संस्था प्राथमिकीकरण गर्नु पर्ने ।
 - ग. नवजात शिशु बाल तथा मातृ मृत्युदर घटाउन, झाडापखाला, श्वासप्रश्वास सम्बन्धि रोग, औलो, कालाजार, इन्सेफ्लाइटिस, हात्तिपाईले रोग, डेंगु, क्षयरोग, कुष्ठरोग, एचआइभि तथा खोपद्वारा रोकथाम गर्न सकिने संक्रामक रोगहरुको नियन्त्रण गर्ने कार्यलाई थप प्रभावकारी बनाउनु पर्ने।
 - घ. स्थानिय स्तरसम्मका स्वास्थ्य संस्थ्यहरुलाई सक्षम बनाउदै उपयुक्त सामाजिक स्वास्थ्य बिमा प्रणाली स्थापना गरि सबै नागरिकलाई समान रुपमा स्वास्थ्य सेवा, शिक्षा र सूचना उपलब्ध हुने अवसर सिर्जना गराउनु पर्ने।
 - ङ. जनसंख्याको वृद्धिको अनुपातमा स्वास्थ्य क्षेत्रमा स्थानिय तहको लगानि बढाउनु पर्ने आवश्यकता छ।
 - च. स्वास्थ्य क्षेत्रका सूचकहरुमा रहेको क्षेत्रगत असन्तुलनलाई तत्काल सम्बोधन गर्नु पर्ने।
 - छ. स्वास्थ्य सम्बन्धि ऐन, नियम, नीति, रणनीति र कार्ययोजनाको समुचित र एकीकृत रुपमा सुदृढ ढङ्गले कार्यान्वयन गराउन पर्ने आवश्यकता छ ।
 - ज. अपाङ्गता सम्बन्धि अन्तराष्ट्रिय महासन्धिको पक्ष राष्ट्र भएकोले आँखा नदेख्ने, दृष्टि कमजोर, कान नसुन्ने लगायत मानसिक तथा शाररिक अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुलाई आवश्यक आधारभूत स्वास्थ्य सेवामा स्थानीय तहको लगानी बृद्धि गर्नुपर्ने आवश्यक छ ।
 - झ. स्वास्थ्य सेवाको लागि स्थानीय सरकारलाई अधिकार सम्पन्न र जानउत्तरदायी बनाउनको साथै स्थानीय ग्रामिण तहका स्वास्थ्य कार्यक्रमहरुमा थप जनसहभागिता जुटाउनु पर्ने ।
४. नया नीतिको आवश्यकता, निर्देशक सिद्धान्त तथा भाबी सोच, माथि उल्लेखित समस्या तथा चुनौतिको ब्यबस्थापन गरि गुणस्तरिय स्वास्थ्य सेवामा नागरिकको आधीकार सुनिश्चित गर्न यस गुर्भाकोट नगरपालिकाको नीति जारी गर्न आवश्यक छ। यस नीति तयार गर्दा यसका केहि मौलिक निर्देशक सिद्धान्त प्रतिवादन गरि सोहि आधारमा नीति तथा रणनीति प्रस्ताव गरिएका छन्। प्रस्तुत निर्देशक सिद्धान्तका आधारमा स्वास्थ्य निति, को कार्यान्वयन गरिनेछ ।
- क. यस गुर्भाकोट नगरपालिकाका नागरिकहरुले मौलिक अधिकारको रुपमा आधारभूत तथा गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा प्राप्त गर्ने ब्यबस्था सुनिश्चित गरिनेछ ।
 - ख. नागरिकले प्राप्त गर्ने स्वास्थ्य सेवा सम्बन्धि सूचनाहरुको सुनिश्चितता गरिनेछ ।
 - ग. यस गुर्भाकोट नगरपालिका द्वारा प्रदान गरिने स्वास्थ्य सेवा गरिब, सिमान्तकृत र जोखिममा रहेका समुदायको पहुँच सुनिश्चित गर्ने समतामुलक र सामाजिक न्यायको आधारमा कार्यक्रम तर्जुमा गरि कार्यान्वयन गरिनेछ ।
 - घ. स्वास्थ्य सेवामा हरेक तह र प्रकार नागरिकको सहभागिता गरिनेछ ।
 - ङ. नागरिकको स्वास्थ्य प्रबर्द्धन, संरक्षण, सुधार र पुनर्स्थापना सम्बन्धि नीति तथा कार्यक्रमहरु यो गुर्भाकोट नगरपालिकाका अन्य नीतिहरुमा पनि समावेश गराउदै लगिनेछ ।

- च. नागरिकले सर्वसुलभ ढङ्गले गुणस्तरिय स्वास्थ्य सेवा उचित मुल्यमा प्राप्त गर्ने गरि निजि क्षेत्रमा सहभागिता गराइनेछ ।
- छ. आन्तरिक तथा बाह्य निकयहरुबाट प्राप्त साधन श्रोतलाई यो नीति र ऐन अन्तर्गत बनेका कार्यक्रमहरुलाई प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन गर्ने गरि परिचालन गरिनेछ ।
- ज. सरकारी वा अलग संरचनाको माध्यमबाट सरकारी तथा गैरसरकारी क्षेत्रबाट उपलब्ध गराइने सम्पूर्ण स्वास्थ्य सेवाहरुको नियमन गरिनेछ ।
- झ. स्वास्थ्य सेवा प्रवाहलाई जवाफदेहीपूर्ण बनाइनेछ। राष्ट्रिय स्तर बाट निर्धारण गरिएका ससर्त स्वास्थ्य कार्यक्रमहरुलाई उच्च प्राथमिकताका साथ कार्यान्वयन गरिनेछ ।

उपरोक्त निर्देशक सिद्धान्तलाई सार्थक रुपमा कार्यान्वयन गर्न यस नीतिको आवश्यकता भएको हो ।

४.१ भाबी सोच(vision)

सबै नागरिकहरु शारिरिक, मानसिक, सामाजिक र भावनात्मक रुपमा स्वस्थ रही उत्पादनशील र गुणस्तरीय जीवन यापन गर्न सक्षम हुने ।

४.२. ध्येय(Mission)

उपलब्ध साधनस्रोतको अधिकतम् प्रयोग गरि स्वास्थ्य सेवा प्रद्रदयक, सेवाग्राही र सरोकारवालाहरु बीच रणनीतिक सहकार्य गरि नागरिकहरुको स्वस्थ रहन पाउने मौलिक अधिकारको सुनिश्चित गर्ने ।

४.३. लक्ष्य(Goal)

आधारभूत मानव अधिकारको रुपमा सबै नागरिकहरुलाई स्वास्थ्यको अधिकार सुनिश्चित गर्न गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवामा सबैको पहुँच बृद्धि गरि न्यायसंगत एवं जवाफदेही स्वास्थ्य सेवा प्रणालीको माध्यमबाट स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउने ।

४.४. उदेश्यहरु(Objectives)

१. नागरिकको मौलिक अधिकारको रुपमा रहेको आधारभूत स्वास्थ्य सेवा नि-शुल्क उपलब्ध गराउने,
२. प्रत्येक नागरिकले सहज रुपले गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा प्राप्त गर्न सक्ने गरि आवश्यक औषधि, उपकरण, प्रविधि र दक्ष चिकित्सक,नर्सिग र स्वास्थ्यकर्मीहरु सहितको प्रभावकारी एवं जवाफदेहिपूर्ण स्वास्थ्य सेवा प्रणालीको स्थापना गर्ने,
३. स्वास्थ्य सेवा प्रवाहमा जनसहभागिता प्रबर्धन गर्ने। यस क्षेत्रमा निजि तथा सरकारी क्षेत्रको संलग्नता वृद्धि र ब्यबस्थित गर्दै अपनत्व प्रवर्द्धन गर्ने ।

५. नीतिहरु

१. मौलिक हकका रुपमा रहेको गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा सबै नागरिकहरुको सहज पहुँचमा पुग्ने गरि (Universal Health Coverage) प्रभावकारी रुपमा उपलब्ध गराउन एवं आधारभूत स्वास्थ्य सेवा निशुल्क रुपमा उपलब्ध गराउने।
२. स्वास्थ्य सेवा सर्वसुलभ एवं प्रभावकारी रुपमा प्रवाह गर्ने आवश्यक दक्ष जनशक्तिको योजना, प्राप्ति, विकास तथा उपयोग गर्ने।

३. आयुर्बेद चिकित्सा प्रणाली विकास तथा प्रचलित अन्य पुरक चिकित्सा प्रणालीहरूको संरक्षण एवं ब्यबस्थित विकास गर्ने।
४. गुणस्तरीय औषधि र स्वास्थ्य सामग्रीको सहज नियमित तथा प्रभावकारी आपूर्ति एवं उपयोगलाई सुनिश्चित गर्ने।
५. नगर क्षेत्र भित्रका निजी अस्पताल, क्लिनिक तथा निजी स्वास्थ्य संस्थाहरूको नियमित नियमन, नियन्त्रण, अनुगमन तथा विभिन्न सूचक हरूको रिपोर्टिग गर्ने ब्याबस्था प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्ने।
६. स्वास्थ्यसम्बन्धि सन्देश एवं सुचना शुलब रूपमा प्राप्त गर्ने सुचनाको हक सम्बन्धि आधिकारलाई कार्यरूपमा परिणत गर्न शिक्षा, सूचना र संचार कार्यक्रमलाई उच्च प्राथमिकता दिई जनस्वास्थ्य प्रबर्द्धन गर्ने।
७. गुणस्तरीय एवं स्वास्थ्यवर्द्धक खाद्य पदार्थको प्रबर्द्धन प्रयोग मार्फत कुपोषणलाई न्यूनीकरण गर्ने।
८. सक्षम एवं जवाफदेही समन्वय, अनुगमन तथा नियमन सयन्त्र एवं प्रक्रिया द्वारा गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा प्रवाह गर्ने।
९. स्वास्थ्य क्षेत्रको ब्यबस्थित तथा गुणस्तरीय विकासकालागि सार्वजनिक तथा निजी क्षेत्रको सहकार्यलाई प्रबर्द्धन गर्ने।
१०. स्वास्थ्यसंग सम्बन्धित बहुपक्षिय सरोकारवाला निकायहरूको सहकार्यलाई थप सुदृढ गर्ने।
११. स्वास्थ्य संरक्षण तथा गुणस्तरीय बिकासका लागि सार्वजनिक तथा निजी क्षेत्रको सहकार्यलाई प्रबर्द्धन गर्ने।
१२. विविध
१३. विभिन्न कार्यक्रम/अभियान सनाचालन सम्बन्धि नीति
१४. वित्तीय श्रोत ब्यबस्ता समबंदी नीति
१५. कर्मचारी ब्यबस्था सम्बन्धि नीति
१६. नगर तथा स्वास्थ्य संस्था स्तरीय स्वास्थ्य ब्याबस्थापन समिति ब्यबस्था सम्बन्धि नीति
१७. स्वास्थ्य बिमा सम्बन्धि नीति

६. रणनीतिहरू :

१. मौलिक हकको रूपमा रहेको गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा सबै नागरिकहरूको सहज पहुँचमा पुग्ने गरि (Universal Health Coverage) प्रभावकारी रूपमा उपलब्ध गराउने तथा आधारभूत स्वास्थ्य सेवा निःशुल्क रूपमा उपलब्ध गराउने सम्बन्धमा निम्न रणनीतिहरू (नीति १ संघ सम्बन्धित) लिइनेछ।

- १.१. आधारभूत स्वास्थ्य सेव निःशुल्क रूपमा उपलब्ध गराइनेछ। ५० बेडको अस्पताल मेहेलकुना अस्पतालको हकमा समेत बिमा कार्यक्रम द्वारा उपलब्ध गराउन नसकेको अत्याबसेकिय औषधि र विभिन्न जाचहरू लक्षित बर्गलाई निशुल्क गर्दै लीइनेछ।
- १.२. मानसिक, बौद्धिक तथा शारिरिक अपाङ्ग भएका व्यक्तिहरूलाई आवश्यक सम्पूर्ण स्वास्थ्य सेवा अत्यावश्यक स्वास्थ्य सेवा अन्तर्गत समावेस गरिनेछ।
- १.३. आधारभूत स्वास्थ्य सेवाका कार्यक्रमलाई नागरिकहरूको स्वास्थ्य सम्बन्धि आवश्यकतालाई परिपूर्ति गर्ने गरि आधारभूत स्वास्थ्य सेवा जनताको घर दैलो सम्म पुर्याउन प्रत्येक वडा र स्वास्थ्य सेवा लिन ३ घण्टा भन्दा बढी लाग्ने स्थान हरु पहिचान गरि स्वास्थ्य संस्था /सहरी स्वास्थ्य केन्द्र स्थापना गरिने छ।
- १.४. जेष्ठ नागरिकहरूको आवश्यकता बमोजिम उपयुक्त स्वास्थ्य सेवा, हेरचाह र सहयोग एकीकृतकार्यक्रम तर्जुमा गरि लागु गरिनेछ।
- १.५. प्रतिकारात्मक र प्रबर्द्धनात्मक सेवामा दिई आएको प्राथमिकतालाई कायम राख्दै औषधि र प्राविधिकको सुनिश्चित प्रयोग हुने गरि राष्ट्रिय मापदण्ड अनुसारको गुणस्तरीय उपचारात्मक सेवा प्रवाह गर्दै लगिनेछ।
- १.६. खोप सेवा सहित संक्रामक रोगहरूको ब्यबस्थापन, नसर्ने रोग रोकथाम तथा नियन्त्रण, दुर्घटना तथा चोटपटक रोकथाम तथा उपचार लाई प्रभावकारी ढंगले लागु गरिनेछ।

- १.७. सधन उपचार सहितको विशेषज्ञ सेवा विस्तार गर्न मेहेलकुना अस्पताललाई सुबिधा सम्पन्न अस्पतालामा स्तरोन्नतिको लागि आवश्यक पहल गरिनेछ साथै सबै स्वास्थ्य चौकी हरूमा प्रयोगशाला र २४ सौ घण्टा आकस्मिक सेवा तथा एक्स-रे सेवा क्रमशः विस्तार गरिनेछ ।
- १.८. मातृ मृतुदर, नवजात शिशु मृत्युदर, पाँच बर्षमुनिका बच्चाहरूको मृत्युदर, औसत आयु जस्ता स्वास्थ्य सेवा विकासका महत्वपूर्ण सूचकांकहरूमा आधारित प्रगतिका लक्षहरू किटान गरि आवधिक स्वास्थ्य क्षेत्रका कार्यक्रमहरूको कार्ययोजनाहरू तयार गरि लागु गरिनेछ। स्वास्थ्य संस्थाहरू बाट हुने प्रतिबेदन व्यवस्थालाई बैज्ञानिक समयानुकूल, बिस्वसनिय र नियमित बनाइनेछ ।
- १.९. मेहेलकुना अस्पतालबाट संचालन हुने एम्बुलेन्स सेवालाई नियमित भरपदो र सर्बसुलब बनाई निकट भबिस्यमा शब् बाहन सेवा समेत उपलब्ध हुने व्यवस्था गरिनेछ। गुमी स्वास्थ्य चौकी र सहारे स्वास्थ्य चौकीमा समेत एम्बुलेन्स सेवा बिस्तार क्रमश गरिनेछ । एम्बुलेन्स सेवामा अत्यावश्यक औषधि, अक्सिजन र दक्ष स्वास्थ्यकर्मीहरू सहितको सेवा उपलब्ध गराउने व्यवस्था सुनिश्चित गरिनेछ ।
- १.१०. परिवार योजना लगाएत यौन तथा प्रयनन् स्वास्थ्यलाई एकीकृत सेवाको रुपमा कार्यान्वयन गरिनेछ। युवा तथा किशोर-किशोरी मैत्री स्वास्थ्य सेवाको अबधारणालाई सम्पूर्ण स्वास्थ्य सेवाप्रदायक संस्थ्यहरूमा समावेस गराइनेछ ।
- १.११. बाल स्वास्थ्य प्रबर्द्धन गर्ने एकीकृत बालरोग ब्यबस्थापन कार्यक्रमलाई समयानुकूल सुदृढ तुल्याई निरन्तर कार्यान्वयन गरिनेछ।
- १.१२. सुर्ती नियन्त्रण सम्बन्धि सन्धि लगाएतका राज्य पक्ष भएर गरेको अन्तराष्ट्रिय सन्धि , सम्झौता र प्रतिबद्धतालाई तदारुकताका साथ पालना गरिन्छ ।
- १.१३. मेहेलकुना अस्पताल बाट सबै खाले बिशेशग्य सेवा सुरु गर्न आवश्यक ब्यबस्थामिलाईनेछ र दाताको आधुनिक उपचार कक्ष स्थापना गरिनेछा र शल्यक्रिया द्वारा प्रसुती सेवा सुरु गरिनेछ ।
- १.१४. गुमी र सहारे स्वास्थ्य चौकी लाई ५ बेडको सामुदायिक अस्पतालमा स्तरोन्नति गरिनेछ ।
- १.१५. मेहेलकुना अस्पतालमा रक्त संचार सेवा सुरु गरिनेछ ।
- १.१६. मेहेलकुना अस्पतालमा मृगौलाको डायाल्यासीस र क्यान्सर उपचार सेवा सुरु गर्न आवश्यक पहल गरिनेछ ।
- १.१७. मेहेलकुनामा आखाको शल्यक्रिया सेवा दिने गरि निजि तताहा साझेदारी संस्था बिच सहकार्य गरि आधुनिक आखा अस्पतालको स्थापना गरिनेछ ।

२. स्वास्थ्य सेवाहरू सुर्बसुलब एवं प्रभावकारी रुपमा प्रभाह गर्न आवश्यक दक्ष जनशक्तिको योजना प्राप्ति, विकास तथा उपयोग गर्ने सम्बन्धमा नीति रणनीतिहरू (नीति २ संग सम्बन्धित) लिइनेछ ।

- २.१. यस गुर्भाकोट नगरपालिकाका क्षेत्र भित्र विस्तार गरिएका स्वास्थ्य संस्था तथा सहरी/सामुदायिक स्वास्थ्य केन्द्र हरूमा आवश्यक दक्ष जनशक्तिको आपूर्ति गरिनेछ ।
- २.२. यस क्षेत्र भित्रका विभिन्न स्वास्थ्य संस्थाहरूका कार्यरत स्वस्थ्यकर्मीहरूको क्षमता अभिवृधि गर्न आवश्यक तालिम तथा गोष्ठीहरू संचालित गरिने छ ।
- २.३. स्वास्थ्य जनशक्तिलाई खटाएको ठाउमा अनिबार्य रुपले कार्यरत रहने वातावरण निर्माण गरि जनशक्तिको सक्रिय र अटुट उपस्थिति सुनिश्चित गरिनेछ ।
- २.४. जनसंख्याको आधारमा स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्न सुनिश्चित हुने गरि जनशक्तिको थप दरबन्दी सिर्जना गरि गुणस्तरीय सेवाको प्रत्याभूति गरिनेछ ।
- २.५. महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविकाहरूको क्षमता अभिवृधि गरि प्रोत्साहनसहित उनीहरूको सेवालाई थप गुणस्तरीय बनाइनेछ ।

२.६. महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविकाहरूको घर लाई स्वास्थ्य जनचेतना स्थल र प्रेषण केन्द्रको रूपमा बिकास गर्न आवश्यक ब्यबस्था मिलाईनेछ ।

२.७. स्वास्थ्य संस्था र सामुदायिक/शहरी केन्द्र हरूमा दक्ष प्रसुतिकर्मीको सुनिश्चितता, २४ सै घण्टा आकस्मिक सेवा सुरु गर्ने ब्यबस्था, ल्याब कर्मचारी र एक्स-रे कर्मी को ब्यबस्था मिलाउन र अन्य करार स्वास्थ्यकर्मीहरूको आवश्यक करार दरबन्दी सृजना गरि नगर बाट अनुमोदन गरि सेवा र सुबिधाको उचित ब्यबस्था मिलाईनेछ साथै स्थाई कर्मचारी हरूको मनोबल उच्च राख्न बिशेष योजना ल्याईनेछ ।

३. आयुर्वेद चिकित्सा प्रणालीको विकास तथा प्रचलित अन्य पुरक चिकित्सा प्रणालिहरूको संरक्षण एवं ब्यबस्थित विकास गर्न निम्न अनुसारका रणनीतिहरू(नीति. ३ संग सम्बन्धित) लिइनेछ ।

३.१. आयुर्वेद प्रणालीको क्रमबद्धरूपमा बिकास गरिनेछ। या क्षेत्रमा अनुसन्धानद्वारा सेवाको गुणस्तरको मुल्यांकन गरि विकास एवं परिमार्जन गरिनेछ। होमियोप्याथि, यूनानी तथा अन्य पुरक चिकित्सा प्रणालीहरूको संरक्षण, विकास एवं विस्तारका लागि दिर्घकालिन योजना निर्माण गरि लागु गरिनेछ ।

३.२. आयुर्वेद पद्धतिको प्रभाकारी कार्यान्वयनको लागि उपयुक्त संरचनाको विकास र विस्तार गर्दै लगिनेछ ।

३.३. स्थानीय रूपमा उपलब्ध जडीबुटीहरूको संरक्षण र सुनिश्चित प्रयोगका लागि बिशेष योजना तथा कार्यक्रमसहित उत्पादन वृद्धि र ब्यबसायीकरणमा जोड दिईनेछ ।

३.४. आयुर्वेद तथा जडिबुटीका नाममा हुने अनुचित गतिविधिहरूको नियमन गरि आयुर्वेद स्वास्थ्य सेवाको गुणस्तर वृद्धिमा बिशेष ध्यान दिइनेछ ।

४. गुणस्तरीय औषधि र स्वास्थ्य सामग्रीको सहज, नियमित तथा प्रभावकारी आपूर्ति एवं उपयोगलाई सुनिश्चित गर्न निम्न अनुसारका रणनीतिहरू (नीति ४ संग सम्बन्धित) लिइनेछ ।

४.१. आवश्यक पर्ने अत्यावश्यक औषधिहरू नियमित आपूर्ति गर्ने व्यवस्था मिलाइने छ ।

४.२. औषधि तथा उपकरणहरूको भण्डारणको लागि छुट्टै स्टोरको व्यवस्था गरिने छ। नगर क्षेत्र भित्रका सरकारी स्वास्थ्य संस्था हरूमा निःशुल्क वितरणको लागि सुचिकृत भएका औषधिहरू बर्ष भरिने अभाव नहुने ब्यबस्था मिलाइने छ। साथै आवश्यक उपकरणहरू उपलब्ध गरिनेछ। उपलब्ध गरिएका औषधि तथा उपकरणहरूको समुचित प्रयोग तथा वितरण भएनभएको नियमित अनुगमन गरिनेछ ।

४.३. हरेक स्वास्थ्य संस्थाहरूबाट निःशुल्क वितरण हुने अत्यावश्यक औषधिको प्रकार तथा संख्यामा क्रमसः वृद्धि गर्दै जाने र वितरण गर्ने औषधिको नियमित अनुगमन गरिने छ ।

४.४. औषधि अनुगमन, खरिद र वितरण व्यवस्थालाई थप प्रभाकारी बनाउन वर्तमान खरिद एवं आपूर्ति ब्यबस्थापनलाई सुदृढ तुल्याउन प्रक्रियागत सुधार गरिनेछ ।

५. नगर क्षेत्र भित्रका निजि अस्पताल, क्लिनिक तथा निजि स्वास्थ्य संस्थाहरुको नियमित नियमन, नियन्त्रण, अनुगमन तथा विभिन्न सूचक हरुको रिपोर्टिंग गर्ने ब्यबस्थालाई प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन गर्ने निम्न अनुसारका रणनीतिहरु (नीति ५ संग सम्बन्धित) लिइनेछ ।

- ५.१. यस गुर्भाकोट नगरपालिका क्षेत्र भित्रका नियम अनुसार प्रक्रिया पुरागरी दर्ता भएका निजि स्वास्थ्य सेवा प्रदायक संस्थाहरुको नामावली अधावधिक गरिने छ ।
- ५.२. नियम अनुसार दर्ता नभएका स्वास्थ्य सेवा प्रदायक संस्थाहरुलाई संचालनमा रोक लगाइने छ साथै मापदण्ड पुरा नगरेको स्वास्थ्य संस्थाहरुले राष्ट्रिय मापदण्ड पुरा नगरेमा त्यस्ता संस्थाहरुलाई समेत संचालनमा रोक लगाइने छ ।
- ५.३. निजि स्वास्थ्य संस्थाहरुले प्रदान गर्दै आएको एकै प्रकृतिका स्वास्थ्य सेवा हरुको एकरूपता कायम गरिने छ ।
- ५.४. नियमित रुपमा स्वास्थ्य संस्थाहरुको अनुगमन तथा सुपरभिजन गरिने छ ।
- ५.५. रेपोर्टिंग प्रणालीमा एकरूपता ल्याउन निजि स्वास्थ्य संस्थामा रेकर्डिंग तथा रिपोर्टिंगमा कार्यरत कर्मचारीहरुलाई तालिमको व्यवस्था मिलाइने छ ।

६. स्वास्थ्य सम्बन्धि सन्देश एवं सूचना सुलभ रुपमा प्राप्त गर्ने सुचनाको हक सम्बन्धि अधिकारलाई कार्यरुपमा परिणत गर्ने शिक्षा, सूचना र संचार कार्यक्रमलाई उच्च प्रथामिकता दिई जनस्वास्थ्य प्रवर्द्धन गर्न निम्न अनुसारका रणनीतिहरु (नीति ६ संग सम्बन्धित)लिइनेछ ।

- ६.१. स्वास्थ्य क्षेत्रमा भए गरेका सम्पूर्ण कार्यहरुको सूचना सहज र सरल ढंगले सम्पूर्ण नागरिकहरुको पहुँचमा पुर्याउन राष्ट्रिय स्वास्थ्य सूचना प्रणालि विकास गरिनेछ ।
- ६.२. व्यक्ति र समुदायको चेतना वृद्धि गरि स्वास्थ्य प्रवर्द्धन गर्न, रोगहरुको रोगथाम गर्न, समयमा नै स्वास्थ्य लाभ गर्न र ब्यबहार परिबर्तन गर्न स्वास्थ्य शिक्षा सूचना तथा संचारको व्यापक प्रयोगलाई उच्च प्रथामिकता राखिनेछ ।
- ६.३. नागरिक स्वास्थ्यमा प्रतिकुल असर पर्ने सुर्तीजन्य प्रदर्थ , मदिरा, मदिराजन्य एवं अन्य खाद्यपदार्थको बिज्ञापन र प्रबर्द्धनमा बन्देज लगिनेछ। त्यसैगरी नागरिकको यौनजीवनलाई प्रत्यक्ष नकारात्मक असर पर्ने कुनै पनि प्रकारका संचार सामाग्रीहरुको बन्देज लगाइनेछ ।
- ६.४. जनसाधारणलाई प्रयोगमैत्री र मान्य हुनेगरी स्थानीय भाषामा समेत सुचनामुलक, प्रवर्द्धनात्मक र जनचेतनामूलक स्वास्थ्य शिक्षा र सुचनाको प्रवाह गर्ने सरकारी र गैर सरकारी क्षेत्रहरुलाई प्रचालित गरिनेछ ।
- ६.५. बिधुतिय लगायत सबै संचारमाध्यमको उच्चतम उपयोग गरि स्वास्थ्य सम्बन्धि जानकारी लिन सबै नागरिकलाई प्रोत्साहित गरिनेछ ।
- ६.६. बिद्यालय स्वास्थ्य कार्यक्रमलाई यस नगरपालिकाका बिद्यालयहरुमा लागु गरिनेछ। यसका लागि हाल संचालनमा रहेका विद्यालयमा गरिने स्वास्थ्य सम्बन्धि कर्षक्रमहरुलाई एकीकृत गरि बिस्तुत कार्यविधि साहितको कार्ययोजना तयार गरि स्वास्थ्य कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
- ६.७. स्वास्थ्य सेवा खास गरि विरामीको उपचारसंग सम्बन्धित सम्पूर्ण प्रकारका सुचनाहरु सम्बन्धित सेवाग्राहीले प्राप्त गर्ने सुचनाको हक स्थापित गर्न आवश्यक व्यवस्था गरिनेछ ।
- ६.८. नगरपालिका भित्रका प्रत्येक बिद्यालयहरुमा प्राथमिक उपचार बाकस र ६ क्लास देखिमाथिका बिध्यालयहरुमा स्यानिटरी प्याडको नियमित ब्यबस्थापन मिलाईनेछ ।

६.९. नगरपालिका भित्रका प्रत्येक माबीहरुमा १ जना स्वास्थ्यकर्मीको ब्यबस्था क्रमस गरिनेछ ।।

६.९. नगरपालिका भित्रका प्रत्येक स्वास्थ्य संस्थाहरुले आफ्नो कार्यक्षेत्र भित्रका बिद्यालय हरुमा महिनामा कम्तिमा पनि १/१ ओटा स्वास्थ्य क्षिक्षा कलास लिन र ३/३ महिनामा बिद्यार्थी हरुको आखा,कान,नाक,दात को परिक्षण गर्ने ब्यबस्था मिलाईनेछ ।

७. गुणस्तरीय एवं स्वास्थ्यवर्द्धक खाद्यपदार्थको प्रवर्द्धन, प्रयोग मार्फत कुपोषणलाई न्यूनीकरण गर्न निम्न अनुसारका रणनीतिहरु (नीति ७ संग सम्बन्धित) लिइनेछ ।

७.१.स्थनीय तहमा उपलब्ध हुने तथा उत्पादन गर्न सकिने खाद्य पदार्थको उत्पादन ,प्रवर्द्धन र प्रयोगलाई विशेष जोड दिने गरि समुदायमा आधारित पोषण सम्बन्धि शिक्षा लगायतका माध्यमबाट दिर्घकालिन रुपमा कुपोषणमुक्त गराउन आवश्यक व्यवस्था गरिनेछ ।

७.२. कुपोषणको अवस्था सुधार ल्याउन बिधमान पोषण सम्बन्धि नीति तथा खाद्य सुरक्षा लगायत कार्यक्रमहरु अध्यावधिक गर्दै उच्च प्राथमिकताका साथ लागु गरिनेछ ।

७.३. खाद्य सुरक्षा र पोषणको अवस्था बीच प्रत्यक्ष सम्बन्ध रहने भएकाले खाद्य सम्प्रभुता बढाउन करेसाबारीको प्रवर्द्धन गर्ने र हरियो सागसब्जी र फलफुलको दैनिक सेवन कम्तिमा ४०० ग्राम पुर्याईनेछ ।

७.४. शरीरलाई हानी पुर्याउने प्रशोधित तथा तयारी खानेकुराहरु (junk food), मदिरा र पेय पदार्थको प्रयोगलाई निरुत्साहित गर्दै होटल र रेस्टुरेन्टमा बिक्रि वितरण गरिने खानेकुराहरुको गुणस्तर अनुगमन गर्ने व्यवस्था गरिने छ ।

७.५. खाद्य तथा मासुजन्य उत्पादनमा प्रयोग हुने मानिसको स्वास्थ्यलाई प्रतिकुल असर पर्ने खालका रासायनिक पदार्थहरु र बिषादिहरु हटाउन सम्बन्धित सरोकारवालाहरु संग सहकार्य गरिनेछ ।

७.६. खाद्य पदार्थजन्य रोग तथा मोटोपंलाई नियन्त्रण गर्न उपयुक्त जीवनशैलीलाई प्रोत्साहित गर्दै लगिनेछ ।

७.७. स्वास्थ्यलाई हानी गर्ने गरि खाद्य पदार्थमा हुने मिश्रण (food adulteration) लाई कानुनको दायरामा ल्याई दण्डित गर्ने ब्याबस्था मिलाईनेछ ।

८. सक्षम एवं जवाफदेही समन्वय, अनुगमन तथा नियमन संयन्त्र एवं प्रक्रियाद्वारा गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा प्रवाह सुनिश्चित गर्न निम्न अनुसारका रणनीतिहरु (नीति ८ संग सम्बन्धित) लिइनेछ ।

८.१. सरकारी तथा गैरसरकारी क्षेत्रबाट उपलब्ध गराइने सम्पूर्ण स्वास्थ्य सेवाहरुको नियमन गर्न कानुनी संस्थागत व्यवस्था गरि गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा प्राप्तिको सुनिश्चिता गरिनेछ ।

८.२. चिकित्सकले औषधिको सिफारिस गर्दा जेनेरिक नाममा सबैले बुझ्ने गरि स्पष्ट रुपमा उल्लेख गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिनेछ ।

८.३. गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा प्राप्त गरेको यकिन हुने गरि स्थानीय तह स्वास्थ्य निर्देशिका र प्रोटोकलहरु तयार गरिनेछ। रोगहरुको उपचारका लागि अस्पतालहरुले स्थानीय आवश्यकता अनुसारको प्रोटोकल तयार पारि लागु गर्न सक्ने व्यवस्था मिलाईनेछ ।

८.४. जनतामा प्रबाह गरिने स्वास्थ्य सेवाको उच्चतम् गुणस्तरको सुनिश्चिताका लागि सेवा प्रदायक जनशक्ति, प्रयोग गरिने प्रबिधि, प्रयोगमा ल्याइने औषधि, उपकरण आदि सरसामानको मापदण्ड सहितको उच्च गुणस्तर कायम गर्न निरन्तर अनुगमन र नियमन गरिनेछ ।

८.५. नगर क्षेत्र भित्रका प्रयोगशाला/रक्त संचार केन्द्रहरुलाई स्तरीय तुल्याउनका साथै सो प्रयोगशाला/केन्द्रहरुको सेवा मापदण्ड अनुसार स्तरीय हुनुपर्ने गरि नियमन गरिनेछ ।

८.६. सरकारी तथा गैरसरकारी क्षेत्रबाट दिइने सेवाको गुणस्तरको निरन्तर अनुगमन एवं मुल्यांकन गरि सो को आधारमा पुरस्कार तथा दण्डको व्यवस्था गरिनेछ ।

८.७. गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा प्रवाह लाई थप ब्यबस्थित गर्ने तथा antibiotic औषधिको समुचित प्रयोग सुनिश्चित गर्ने national antibiotics treatment guidelines अनुसार उपचार गरिने ब्यबस्था लाई प्रभावकारी रूपमा लागु गरिनेछ ।

९. स्वास्थ्य क्षेत्रको ब्यबस्थित तथा गुणस्तरीय बिकासका लागि सार्वजनिक तथा निजि क्षेत्रको सहकार्यलाई प्रवर्द्धन गर्न निम्न अनुसारका रणनीतिहरू (नीति ९ संग सम्बन्धित) लिइनेछ ।

९.१. सार्वजनिक तथा निजि क्षेत्रको सहभागिताको अवधारणालाई थप प्रोत्साहित गर्न सार्वजनिक तथा निजि सहभागितालाई एक आपसमा परिपुरक हुने गरि बिकसित गरिनेछ ।

९.२. स्वास्थ्य क्षेत्रमा सरकारी अबधारणालाई आवश्यक प्रोत्साहित तथा ब्यबस्थित गर्ने कानुनी ब्यबस्था गरिनेछ ।

९.२. गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा प्रदानको सुनिश्चितता गर्न स्वमुल्यांकन (माकुरी जालो) पद्धतिलाई अबलम्बन गर्ने ब्यबस्था मिलाईनेछ ।

१०. स्वास्थ्यसंग सम्बन्धित बहुपक्षिय सरोकारवाला निकायहरूको सहकार्यलाई थप सुदृढ गर्न राज्यको प्रत्येक नीतिमा स्वास्थ्यलाई नुल प्रवाहीकरण गर्न निम्न अनुसारका रणनीतिहरू (नीति १० संग सम्बन्धित) लिइनेछ ।

१०.१. स्वास्थ्यलाई बिकासको मुख्य एजेण्डाको रूपमा स्वीकार गर्दै बिधमान बहुपक्षिय सहकारितालाई थप सुदृढ बनाइने छ। सम्बन्धित सबै नीतिहरूमा स्वास्थ्य सम्बन्धि मुद्दाहरूलाई समावेश गराइनेछ ।

१०.२. स्वास्थ्य सेवा प्राप्तिसमा सुरक्षित खानेपानी, सरसफाई, ऊर्जा, खद्य सुरक्षा, जलवायु, बाताबरण, शिक्षा, आवास, सडक लगायत भौतिक बिकास जस्ता अनेकौ पक्षहरूको प्रभाव हुने भएकाले बहुपक्षिय समन्वय हुने गरि कार्ययोजनाहरू तयार गरि लागु गरिनेछ ।

१०.३. नेपालले सन् २०१५ सम्मका लागि निर्धारित स्वास्थ्य सम्बन्धि सहस्राब्दी बिकास लक्ष्यमा प्राप्त गरेको प्रगतिलाई दिगो बनाउदै त्यसपछि निर्धारित हुने लक्ष्यलाई प्रभावकारी ढंगले सम्बोधन गरिनेछ ।

१०.४. जलवायु परिवर्तन बाट पर्ने स्वास्थ्य सम्बन्धि नकारात्मक असरको सम्बोधनको लागि समष्टिगत ब्यबस्थापन गर्ने राष्ट्रिय संजाल तथा संयन्त्र एवं अवसरको समुचित प्रयोग गर्दै बहुपक्षिय कार्ययोजना बनाई सरोकारवाला सम्पूर्ण निकायसंग सहकार्य गरिनेछ ।

१०.५. पशुपक्षि तथा किटहरूबाट मानिसमा सर्ने रोगहरूको ब्यबस्थापनका लागि सरोकारवाला निकायसंग प्रभावकारी समन्वय र सहकार्यको समुचित ब्यबस्था गरिनेछ ।

१०.५. स्वास्थ्य सेवामा कार्यरत सहयोगी INGOS,NGOS र स्थानीय संग/संस्था हरु को योजनाहरू दोहोरोरिन नदिन साझेदारीमा आधारित योजना बानाई भूगोल,सिमान्तकृत समुदाय,गरिब समुदाय लगायत का क्षेत्र हरुमा कार्यक्रम लागु गर्ने ब्यबस्था मिलाईनेछ ।

११. स्वास्थ्य संरक्षण तथा प्रवर्द्धनका लागि वातावरण प्रदुषणको प्रभावकारी नियन्त्रण गर्दै स्वच्छ वातावरणमा बाँच्न पाउने नागरिक अधिकारलाई सुनिश्चित गर्न निम्न अनुसारका रणनीतिहरू (नीति ११ संग सम्बन्धित) लिइनेछ ।

- ११.१. स्वास्थ्य संरक्षण र प्रवर्द्धनका लागि पर्यावरणीय प्रदूषण र मौसम परिवर्तनबाट हुने प्रतिकूल असरहरु प्रभावकारी नियन्त्रण गर्ने संयन्त्र निर्माण गरि नियमन गरिने कार्यमा सक्रिय नेतृत्व लिई सहकार्य गरिनेछ ।
- ११.२. स्वास्थ्य सेवाजन्य फोहोरमैलाको बैज्ञानिक ढंगले ब्यबस्थापन गर्न प्रभावकारी ब्यबस्था गरिनेछ। साथै फोहोरमैला ब्यबस्थापनका सन्दर्भमा बिधमान कानुनी व्यवस्थालाई कडाइका साथ लागु गरिनेछ ।
- ११.३. स्वास्थ्य सेवामा प्रयोग हुने बिकिरनहरुको ब्यबस्थापन राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय मापदण्ड अनुरूप गर्न कानुन तर्जुमा गरि कार्यान्वयन गरिनेछ ।

१२.बिबिध :

- १२.१. सेवाग्राही जनतालाई उचित गुणस्तरको, यथेष्ट, उपयुक्त र यथासक्य स्वास्थ्य सेवा छिटो छरितो उपलब्ध होस् भन्ने ध्ययले निजि, ब्यापारिक समुदाय, सहकारी, समुदायिक तथा बिकासको साझेदार संस्थाहरु र नाम नकमाउने सेवा प्रदायकहरूसंग साझेदारी र सहकार्यलाई प्रोत्साहन गरिनेछ ।
- १२.२. स्वास्थ्य सेवा अन्तर्गत निर्माण गरिने सबै भौतिक संरचनाहरु अपाङ्गमैत्री, बालमैत्री तथा भूकम्प प्रतिरोधी बनाउदै लगिनेछ। हाल प्रयोगमा रहेका तर जोखिममा रहेका संरचनाहरुलाई उपलब्ध प्रविधिद्वारा सवलिकरण गरि भूकम्प प्रतिरोधी बनाइनेछ ।
- १२.३. स्वास्थ्य ब्याबस्थापनको लागी आधुनिक सुचना प्रविधिको आधिक्य प्रयोग गरिनेछ।
- १२.४. प्राकृतिक विपद वा अन्य कारणबाट आइपर्ने आकस्मिक स्वास्थ्य समस्याहरुको तत्काल सम्बोधन गर्ने गरि बहुपक्षिय कार्ययोजना बनाई कार्यान्वयन गरिनेछ ।
- १२.५. स्वास्थ्य सेवाको गुणस्तर, सहज पहुँच र निरन्तरताको लागी सेवा ब्यबस्थापनमा समुदायको सहभागितालाई प्रोत्साहन गरिनेछ।
- १२.६. स्वास्थ्य सेवामा खर्च गरिने रकम, खर्च नभई लगानी भएको तथ्यलाई आत्मसात गर्दै स्वास्थ्य क्षेत्रमा प्रतिव्यक्ति लगानी निर्धारण गरि जनसंख्याको आधारमा बजेट छुट्याउने व्यवस्था गरिनेछ ।
- १२.७. सर्वसुलभ स्वास्थ्य सेवा प्रवाहको सुनिश्चिताका लागी बिमा योजना लागु गरिनेछ। आसमर्थ तथा आर्थिक रुपले विपन्न, जेष्ठ नागरिक, महिला स्वास्थ्य स्वयं सेविका लाई छुट दिने व्यवस्था गरिनेछ ।
- १२.८. स्वास्थ्य ब्यबस्थापन सुचना प्रणालीलाई पहिलो चरणमा सम्पूर्ण स्वास्थ्य चौकीहरु, नगर स्वास्थ्य शाखा र मेहेलकुना अस्पतालममा र अर्को चरणमा सम्पूर्ण सामादायिक/शहरी स्वास्थ्य केन्द्र हरुमा पूर्ण कम्प्युटर प्रणालीमा स्तरोन्नति गरि online को माध्यम बाट प्रतिबेदन गर्ने ब्यबस्था मिलाईनेछ ।

१३.विभिन्न कार्यक्रम/अभियान सम्बन्धि नीति :

- १) शहरी स्वास्थ्य केन्द्र स्थापना
-पोखरिपाटा,गुर्भाकोट-५
-आपगौरा,गुर्भाकोट-११
-वायकाँडा,गुर्भाकोट-३
-टिमुरे,गुर्भाकोट-३
-राम्रिकाडा,गुर्भाकोट-१
-भेडाबारी,गुर्भाकोट-१०
-कोपची,गुर्भाकोट-७
-कोट,गुर्भाकोट-४

-लामिडाडा,गुर्भाकोट-१२

- २) एम्बुलेन्स सेवा संचालन
-मेहेलकुना अस्पताल
-गुमी स्वा.चौ.
-सहारे स्वा.चौ.
-पाँचौँ बर्ष भित्र सम्पूर्ण स्वास्थ्य चौकी र सम्भव भएसम्म सम्पूर्ण स्वास्थ्य संस्थाहरुमा

३) शत प्रतिशत स्वास्थ्य संस्था प्रशुती वडा घोषणा
-१४ वटै वडाहरु

-आबस्यक देखिएका सामुदायिक र शहरी स्वास्थ्य केन्द्रहरुमा

४) पूर्ण खोप सुनिश्चताको दिगोपन
-१४ वटै वडाहरु

७) डिजिटल एक्स-रे सेवा संचालन
-मेहेलकुना अस्पताल

५) प्रोटोकल अनुसार ४ पटक गर्भ जाच र PNC जाँच
-सम्पूर्ण स्वास्थ्य संस्थाहरु

८) एक्स रे सेवा संचालन
-सम्पूर्ण स्वास्थ्य चौकीहरु

६) ल्याब स्थापना
- सम्पूर्ण स्वास्थ्य चौकीहरु

९) अस्पतालमा (५ बेडको) स्तरोन्नति
-गुमी स्वा.चौ.
-सहारे स्वा.चौ.

१४. वित्तीय श्रोत :

सरकारी स्रोत(शसर्त अनुदान र निसर्त अनुदान बाट विनियोजन रकम तथा अन्य सरकारी कोष बाट प्राप्त रकम) वैदेशिक सहयोग तथा निजि क्षेत्रमा हुने लगानी समग्रमा यस स्वास्थ्य नीति कार्यान्वयन स्रोत हुने छन् ।

१५. कर्मचारी ब्यबस्था सम्बन्धि नीति :

१५.१. स्वास्थ्यकर्मी/कर्मचारी ब्यबस्थापन, दरबन्दी, तह मिलान/समायोजन र बिदा

१) रिक्त दरबन्दी, नगरपालिकाले आबस्यक ठानी सृजना गरेका पदहरु र सामुदायिक/नगर स्वास्थ्य केन्द्र हरुमा स्वास्थ्यकर्मी र अन्य कर्मचारी ब्यबस्थापन गर्दा निम्नानुसार छनौट समिति गठन गरि गरिनेछ ।

संयोजक-प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

सदस्य-नगर प्रमुखले तोकेको बिज्ञ

सदस्य सचिब-नगर स्वास्थ्य शाखा संयोजक

२) नगरपालिका अन्तर्गत संचालित बिभिन्न स्वास्थ्य संस्थाहरुमा स्वीकृत दरबन्दी, नगरपालिकाले सृजना गरेका दरबन्दी हरु मिलान गर्न आबस्यक भएमा नगरस्वास्थ्य शाखाको सिफारिसमा नगरकार्यपालिकाको बैठकबाट स्वीकृत गराई मिलान गर्न सकिनेछ ।

३) नगरपालिका अन्तर्गत संचालित बिभिन्न स्वास्थ्य संस्थाहरुमा स्वीकृत दरबन्दी, नगरपालिकाले सृजना गरेका दरबन्दी हरुमा कार्यरत स्वास्थ्यकर्मी/कर्मचारी हरुलाई नगरकार्यपालिकाको बैठक द्वारा स्वीकृत दरबन्दीमा तह मिलान/समायोजन नगर स्वास्थ्य शाखाको सिफारिसमा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतको स्वीकृतिमा नगर स्वास्थ्य शाखाले गर्न सक्ने छ ।

४) नगरपालिका अन्तर्गत संचालित बिभिन्न स्वास्थ्य संस्थाहरुमा नगरपालिकाले सृजना गरेका दरबन्दी हरुमा कार्यरत करार स्वास्थ्यकर्मी हरुको हाल कार्यरत पद भन्दा माथिल्लो शैक्षिक योग्यता भए कम्तिमा १ वर्ष करार अबधि पुगेको अबस्थामा नगरपालिकाले आबस्यक ठानेमा नगरपालिकाले सृजना गरेका दरबन्दी हरुमा माथिल्लो १ तह मा तह/पद मिलान गरि नगर स्वास्थ्य शाखाको सिफारिसमा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत को स्वीकृतिमा नगर स्वास्थ्य शाखा ले कामकाज लगाउन सक्नेछ ।

- ५) नगरपालिका अन्तर्गत संचालित विभिन्न स्वास्थ्य संस्थाहरूमा स्वीकृत दरबन्दी, नगरपालिकाले सृजना गरेका दरबन्दी हरुमा कार्यरत स्वास्थ्यकर्मी/कर्मचारीहरू लाई पहिलो पटक आबस्यकता परेमा र दोश्रो पटक १ वर्ष अबधि पुगेको अबस्थामा नगर स्वास्थ्य शाखाको सिफारिसमा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत को स्वीकृतिमा नगर स्वास्थ्य शाखाले सरुवा/कामकाज गर्न खटाउन सक्नेछ ।
- ६) करार स्वास्थ्यकर्मी/कर्मचारी हरुको करार सम्झौता नियुक्तिको पहिलो वर्षमा ६/६ महिनामा र दोश्रो वर्षमा १ आवको लागि प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत को स्वीकृतिमा नगर स्वास्थ्य शाखाले गर्नेछ ।
- ७) चालु आवका लागि बजेट बिनियोजन भएको र आबस्यकता भएको अबस्थामा स्वास्थ्यकर्मी/कर्मचारी नगर स्वास्थ्य शाखाको सिफारिस मा नगरकार्यपालिकाको निर्णय गराई प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत को स्वीकृत लिई नगर स्वास्थ्य शाखा ले ज्यालादारीमा कामकाज गर्ने गरि ब्यबस्थापन गर्न सक्नेछ ।
- ८) बिज्ञापन मार्फत सिफारिस भएकाका करार स्वास्थ्यकर्मी/कर्मचारीले १ वर्ष भित्र सेवा छोडेमा/हटाईएमा सो स्थानमा बैकल्पिक सिफारिस भएका उम्मेदवार हरु लाई क्रमानुसार प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत को स्वीकृतिमा नगर स्वास्थ्य शाखाले करार सेवामा कामकाज लहौना सक्नेछ ।
- ९) स्थायी कर्मचारी को बिदा सम्बन्धमा संघिय, प्रादेशिक र नगर स्वास्थ्य ऐनले ब्यबस्था गरे अनुसार हुनेछ ।
- १०) करार र ज्यालादारी कर्मचारी हरुको बिदाको हकमा तपसिल अनुसार ब्यबस्था गिएकोछ ।
- १०.१. क्रिया बिदा-१५ दिन/दुई पटक
- १०.२. प्रसुती बिदा-६० दिन/दुई पटक
- १०.३. घर बिदा-१ दिन /प्रति महिना
- १०.४. बिरामी बिदा-१ दिन/महिना
- १०.५. भैपरी/पर्व बिदा-३/३ दिन/वर्ष
- ११.६. गुर्भाकोट नगरपालिका, नगर स्वास्थ्य अन्तर्गत कार्यरत स्थायी, अस्थायी, करार र ज्यालादारी स्वास्थ्यकर्मी/कर्मचारी हरुलाई आबस्यकता परेमा नगर स्वास्थ्य शाखाको सिफारिसमा नगरपालिकाको निर्णय अनुसार जुनसुकै संस्था/स्थानमा खटाउन सक्नेछ ।

१६. नगर तथा स्वास्थ्य संस्था स्तरीय स्वास्थ्य ब्याबस्थापन समिति ब्यबस्था सम्बन्धि नीति :

१६.१. नगर स्तरीय स्वास्थ्य तथा सरसफाई समिति तपसिल अनुसार गठन गरिनेछ ।

अध्यक्ष-नगर प्रमुख

उपाध्यक्ष-नगर उप-प्रमुख

सदस्य-प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

सदस्य-मेहेलकुना अस्पताल मेसु

सदस्य-नगर कार्यपालिकाको दलित/महिला सदस्य-१ जना

सदस्य-नपा कार्यालय भएको वडाको वडा अध्यक्ष

सदस्य-स्थानीय उधोग ब्यबसायी को प्रतिनिधि-१ जना

सदस्य-नगर बिमा बोर्डको प्रमुख-१ जना

सदस्य-महिला स्वास्थ्य स्वयं सेविका संजाल-१ जना

सदस्य-स्थानीय सहयोगी/गैरसरकारी संस्था प्रतिनिधि-१ जना

सदस्य सचिब-नगर स्वास्थ्य शाखा प्रमुख

नगर स्तरीय स्वास्थ्य तथा सरसफाई समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार तोकिय अनुसार हुनेछ ।

१६.२. अस्पताल(१५ देखि २५ शैया) ब्यबस्थापन समिति तपसिल अनुसार गठन गरिनेछ ।

अध्यक्ष-नगर प्रमुख

उपाध्यक्ष-अस्पताल रहेको वडाको वडा अध्यक्ष

सदस्य-प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

सदस्य-स्वास्थ्य संस्था प्रमुखहरु मध्ये बाट १ जना

सदस्य-नगर कार्यपालिकाको दलित/महिला सदस्य-१ जना

सदस्य-नपा कार्यालय भएको वडाको वडा अध्यक्ष

सदस्य-स्थानीय उद्योग ब्यबसायी को प्रतिनिधि-१ जना

सदस्य-नगर बिमा बोर्डको प्रमुख-१ जना

सदस्य-महिला स्वास्थ्य स्वयं सेविका संजाल-१ जना

सदस्य-स्थानीय सहयोगी/गैरसरकारी संस्था प्रतिनिधि-१ जना

सदस्य सचिब-अस्पतालको मेसु

अस्पताल(१५ देखि २५ शैया) ब्यबस्थापन समितिको काम,कर्तब्य र अधिकार तोकिय अनुसार हुनेछ ।

१६.३.स्वास्थ्य संस्था संचालन तथा ब्यबस्थापन समिति तपसिल अनुसार गठन गरिनेछ ।

सरक्षक-नगर प्रमुख

अध्यक्ष-स्वास्थ्य संस्था रहेको वडाको निर्वाचित वडा अध्यक्ष

उपाध्यक्ष-वडा समितिले तोकेको कार्यपालिका सदस्य वा स्वास्थ्य क्षेत्रको प्रतिष्ठित ब्यक्ति वा समाजसेवी

सदस्य-निर्वाचित दलित/महिला सदस्य-१ जना

सदस्य-महिला स्वास्थ्य स्वयं सेविका-१ जना

सदस्य-नजिकको विद्यालयको प्रधानाध्यापक-१ जना

सदस्य-स्थानीय उद्योग ब्यबसायी को प्रतिनिधि-१ जना

सदस्य- महिला स्वास्थ्य स्वयं सेविका संजाल-१ जना

सदस्य-स्वास्थ्य आमा समूहका अध्यक्ष मध्य महिला स्वास्थ्य स्वयं सेविका संजाल को सिफारिसमा-१ जना

सदस्य सचिब-स्वास्थ्य संस्था प्रमुख

स्वास्थ्य संस्था संचालन तथा ब्यबस्थापन समितिको काम,कर्तब्य र अधिकार तोकिय अनुसार हुनेछ ।

१६.४.सामुदायिक/शहरी स्वास्थ्य केन्द्र संचालन तथा ब्यबस्थापन उप समिति तपसिल अनुसार गठन गरिनेछ ।

सरक्षक-सम्बन्धित वडाको अध्यक्ष

अध्यक्ष-स्वास्थ्य संस्था रहेको वडाको निर्वाचित वडा सदस्य मध्ये १ जना

सदस्य-निर्वाचित दलित/महिला सदस्य-१ जना

सदस्य-महिला स्वास्थ्य स्वयं सेविका-१ जना

सदस्य-नजिकको विद्यालयको प्रधानाध्यापक-१ जना

सदस्य-स्थानीय उद्योग ब्यबसायी को प्रतिनिधि-१ जना

सदस्य- महिला स्वास्थ्य स्वयं सेविका संजाल-१ जना

सदस्य सचिब-स्वास्थ्य संस्था प्रमुख

सामुदायिक/शहरी स्वास्थ्य केन्द्र संचालन तथा ब्यबस्थापन उप समितिको काम,कर्तब्य र अधिकार तोकिय अनुसार हुनेछ ।

१७. स्वास्थ्य बिमा सम्बन्धि नीति :

नेपाल सरकार बिमा बोर्ड को नीति अनुसार गुर्भाकोट नगर क्षेत्र भित्रका सम्पूर्ण नागरिक हरुको अनिवार्य स्वास्थ्य बिमा गराउन नगरपालिकाले तपसिल अनुसारका रणनीतिहरु अबलम्बन गर्नेछ ।

१७.१ बिमा सहयोगी हरुलाई समय-समयमा प्रोत्साहन गरि नगर्पालिकाको अनुगमनमा परिचालन गर्ने ।

१७.२.महिला स्वास्थ्य स्वयं सेविका र गरिब/बिपन्न/दिर्घ बिरामीहरुको १ जनाको बिमा रकम अनुदान दिने ।

१७.३. जनप्रतिनिधिहरु, शिक्षकहरु, निजामति कर्मचारीहरु, स्वास्थ्यकर्मीहरु, अन्य कर्मचारीहरु र महिला स्वास्थ्य स्वयम् सेविका हरुलाई अनिवार्य बिमा गर्न लगाउने ।

१७.४ सम्पूर्ण जनसमुदायहरुलाई अनिवार्य स्वास्थ्य बिमा गराउन प्रोत्साहन गर्न समुदाय प्रबर्धन कार्यक्रम संचालन गर्ने ।

नीति कार्यान्वयन गर्न अपनाईने क्रियाकलापहरु :

- १) स्वास्थ्य क्षेत्रका नियमित कार्यक्रम हरु संचालन गर्ने
- २) वडाहरुमा महिला, जेना जस्ता घुम्ती शिबिर हरु चलाउने
- ३) पनि शिबिर संचालन गर्ने
- ४) आखा शिबिर संचालन गर्ने
- ५) गाउघर र खोप क्लिनिक पुनर्ब्यबस्थापन गरि नियमित संचालन गर्ने
- ६) विभिन्न समितिहरु पुनर्गठन गरि क्षमता अभिवृद्धि गर्ने
- ७) स्वास्थ्य संस्था बिहिन वडाहरु र सेवा लिन ३ घण्टा लाग्ने स्थान हरुमा शहरी स्वास्थ्य केन्द्र हरु स्थापना गर्ने
- ८) सम्पूर्ण स्वास्थ्य चौकी हरुमा ल्याब सेवा स्थापना गर्ने
- ९) गुमी स्वास्थ्य चौकी, धारापानी स्वास्थ्य चौकी र सहारे स्वास्थ्य चौकी मा ५ बेड को अस्पताल स्थापना गर्ने
- १०) गु मी, सहारे र मेहेलकुना मा एम्बुलेन्स सेवा सुरु गर्ने
- ११) सम्पूर्ण वडाका स्वास्थ्य संस्थाहरु बाट सुरक्षित प्रसुती सेवा सुरु गर्ने
- १२) सुरक्षित प्रसुती दिने स्वास्थ्य संस्थाहरु मा अनिवार्य आमा घर स्थापना गर्ने
- १३) मेहेलकुना अस्पतालमा सि/एस सेवा सुरु गर्ने
- १४) मेहेलकुना अस्पतालमा रक्त संचार सेवा सुरु गर्ने
- १५) महिला स्वास्थ्य स्वयं सेविका हरुको घरलाई प्राथमिक स्वास्थ्य सेवा केन्द्रको रुपमा स्थापना गर्ने
- १६) प्रत्येक बिद्यालय लाई प्राथमिक उपचार दिन सक्ने गरि ब्यबस्थापन गर्ने
- १७) प्रत्येक निमाबि हरुमा स्यानिटरी प्याड को उपलब्धता गराउने
- १८) जेना, एकल महिला, मस्वास्वसे, अशक्त, अपाङ्ग र गरिब बिरामी हरु लाई मेहेलकुना अस्पतालमा जाच निशुल्क गर्ने
- १९) सम्पूर्ण स्वास्थ्य संस्थाहरुले दिएको सेवा को प्रतिबेदन नेट मार्फत गर्ने ब्यबस्था गर्ने
- २०) नियमित भ्याक्सिन को ढुवानी, स्टोर र कोल्ड चेनको ब्यबस्था गर्ने
- २१) क्षय रोग र पनि साधन हरुको ब्यबस्थापन गर्ने
- २२) शहरी स्वास्थ्य केन्द्र हरुका भवन हरु निर्माण गर्ने
- २३) गाउघर र खोप क्लिनिक हरुका भवन निर्माण गर्ने
- २४) प्राबी मा अध्यनरत बालबालिका हरुको नियमित आखा, कान, दात को परिक्षण गर्ने ब्यबस्था मिलाउने
- २५) बिद्यालय हरुमा नियमित रुपमा स्वास्थ्य शिक्षा कलास लिन ब्यबस्था मिलाउने

यो नगर स्वास्थ्य नीति २०७५ लाई आवश्यकता अनुसार गुर्भाकोट नगर कार्यपालिकाले थप घट गरि परिवर्तन गर्न सक्नेछ ।